

Differentieret social integration som teoretisk og praktisk redskab i aktiveringsarbejdet¹

Catharina Juul Kristensen, lektor ved Institut for samfundsvidenskab og erhvervsøkonomi, RUC.

Indledning

I dette paper præsenteres nogle begreber, der kan anvendes til analyser af det praktiske aktiveringsarbejde, der udføres i en række aktiveringsprojekter for grupper af socialt udsatte – herunder også socialt udsatte grønlændere i Danmark. Begreberne kan endvidere bruges som inspiration for det videre arbejde med disse grupper. Jeg fokuserer særligt på begreberne 'differentieret social integration' og 'kvalificering af hverdagslivet'. Derudover argumenterer jeg for nødvendigheden af et nuanceret blik på marginalitet, og social udstødthed.

De socialt udsatte grønlændere

Begreberne 'differentieret social integration' og 'kvalificering af hverdagslivet' er teoretiske abstraktioner. De skal som sådan tilpasses de konkrete grupper, der arbejdes med i aktiveringsprojekterne eller i det sociale arbejde i øvrigt.

De socialt udsatte grønlændere i Danmark kræver i min vurdering et dobbelt blik. De skal både ses som personer af anden etnisk herkomst end dansk og som socialt udsatte. Som grønlændere udgør de en særlig gruppe, en etnisk minoritet med en særlig historie i forhold til Danmark. Hvis de socialt udsatte grønlændere kun ses som socialt udsatte – og altså ikke en socialt udsat gruppe af anden etnisk herkomst end dansk – er der risiko for, at en del af deres problemer overses (fx det at en del af denne gruppe ikke har kendskab til det danske samfund og dets organisering, og derfor har svært ved at orientere og begå sig). Udover dette dobbeltblik er det som altid vigtigt også at have øje for forskelle og ligheder internt i gruppen. Forskelle og ligheder der fx kan være relateret til køn, alder og social klasse.

Gruppen af socialt udsatte grønlændere tilhører den gruppe, der i sociallovgivningens terminologi, henvises til som personer der har brug for en særlig social indsats, en indsats med et livsforbedrende sigte. Gruppen er dog ikke ens, ligesom deres livssituation ikke er statisk. Begrebet differentieret social integration og de øvrige begreber der her inddrages, kan rumme denne heterogenitet og foranderlighed.

Differentieret social integration

Begrebet differentieret social integration giver et overordnet blik på, hvordan socialt udsatte grupper kan integreres. Tilgangen er baseret på anerkendelse af forskellighed, med blik for at ikke alt er acceptabelt, at der er grænser for, hvilke former for hverdagspraksis der kan anerkendes. Derudover medtænkes den sociale ulighed. Hvis der kun fokuseres på anerkendelse, er der nemlig fare for, at de forskellige socialt udsatte grupper fastholdes i en socialt ulige position. Et forstillet eksempel er hjemløses mennesker, der får lov til at fortsætte deres livspraksis uden kontakt med det offentlige system, 'da de jo selv har valgt at leve sådan'. Argumentet er her, at der skal findes en balance imellem fralæggelse af ansvaret og social intervention, en balance baseret på anerkendelse, inddragelse og velovervejede social faglige vurderinger og krav. Endelig retter tilgangen fokus mod de socialt udsatte gruppers ressourcer; deres evner og potentialer.

Målet med differentieret social integration, som tilgang i det sociale arbejde, er at undgå unuancerede sociale tiltag som fx normalisering, at undgå social devaluering, og at undgå en fastholdelse af de socialt udsatte i en socialt underordnet position.

Definitionen af differentieret social integration lyder:

"Differentieret social integration er en gensidig læreproces, hvor de normale (majoriteten) og de marginale (minoriteterne) søger at tilpasse sig hinanden. De marginale livsmåder har i udgangspunktet en ret i sig selv. I realiteten er de en del af et større samfund, hvis dominerende traditioner, normer og værdier også må respekteres. Differentieret social integration er en balanceakt mellem at have lov til at bibeholde og videre udvikle sin egen livsmåde, som gruppe eller individ, og være en del af et større samfund" (Kristensen, 1997)².

Et nuanceret blik på marginalitet og social udstødthed?

For at udgå et forenklet billede af de socialt udsatte og ramme mål forbi i den sociale indsats, er det vigtigt at have et nuanceret blik på hvert enkelt menneske. Dette blik, eller denne viden om man vil, skal bruges til at vurdere, hvilke livsområder de enkelte mennesker er marginaliseret eller udstødt i forhold til, og hvilke de skal integreres i.

Det er med andre ord vigtigt at indkredse, hvilke livsområder de enkelte, socialt udsatte er marginaliseret eller udstødt i forhold til, hvilke områder de selv ønsker, og det fra professionelt hold vurderes realistisk, at de forsøges integreret i.

Livsområder? Dette begreb dækker over de sfærer eller aktiviteter, de fleste danskere ser som normale og attråværdige. Det majoritetsbefolkningen allerede deltager i eller ser som væsentligt. Af eksempler kan nævnes uddannelses- eller arbejdsmarkedsdeltagelse, at være en del af et familiært eller bredere socialt netværk, og at have en fast bolig.

At være socialt integreret er at være deltager i flere af disse i en længerevarende periode. Arbejdsmarkedet er ikke det eneste væsentlige livsområde, eller det væsentligste. Men det kan være det.

Socialt udsatte mennesker har i sagens natur været marginaliserede i forhold til de fleste af de nævnte livsområder igennem en længere periode. Nogle er direkte udstødte fra dem. Der kan dog være undtagelser. I det konkrete sociale arbejde skal områderne prioriteres. Hvad er det vigtigst at starte med? Hvad er realistisk lige nu?

Som antydning er det vigtigt, at de socialt udsatte selv tages med på råd i formuleringen af den sociale indsats – og at indsatsen er åben for ændringer. Inddragelsen skal blandt andet være med til at sikre, at indsatsen netop bliver en integrationsproces (en ønsket proces for den enkelte), og ikke en normaliseringsproces (en ufrivillig proces rettet mod det, med majoritetssamfundets øjne mere eller mindre bevidst ses som rigtigt eller godt)³.

Denne forståelse udgør, sammen med differentieret social integration, en væsentlig del af grundlaget for min forståelse af begrebet og tilgangen 'kvalificering af hverdagslivet'.

Kvalificering af hverdagslivet som tilgang

Det er en meget vigtig pointe i hverdagslivsforskningen, at arbejdslivet ses som en del af hverdagslivet. Der kan ikke tales om hverdagsliv versus arbejdsliv. De to udgør begrebsmæssigt en del af et samlet hele. Hverdagslivet ses med andre ord som det liv, vi lever hver dag, ligegyldigt hvem vi er, hvor vi er og hvad vi laver. Det indbefatter alle aktiviteter (tanker, handlinger og følelser) og livsområder (fx familien og arbejdslivet); det vi selv gør og det vi konfronteres med.

Kvalificering af hverdagslivet indbefatter ikke kun en forståelse af de socialt udsattes hverdagsliv, men også de betingelser der rammesætter det. Det vil sige 'alt' fra de nære sociale relati-

oner og de sociale sammenhænge den enkelte i øvrigt indgår i, til bredere samfundsmæssige forhold som sociallovgivning og dominerende kultur.

Set i et mikroperspektiv implicerer håndtering og kvalificering af hverdagslivet:

”Det at kunne organisere hverdagen og dens gøremål på en praktisk og meningsfuld måde, at kunne begå sig blandt andre mennesker, og i forskellige sammenhænge, at have en fornemmelse af de betingelser der muliggør og begrænser ens aktiviteter, samt men ikke mindst bevidst at kunne påvirke disse betingelser og derved eget liv en positiv retning” (Kristensen, 2003)⁴.

Rettes fokus mod aktiveringsindsatsen, kan der analytisk set skelnes mellem tre overordnede former for aktivering: 1) kvalificering til deltagelse på det ordinære arbejdsmarked (evt. revalidering eller uddannelse); 2) kvalificering af det øvrige hverdagsliv (fx at lære at opretholde egen husholdning og drage omsorg for sig og sine), dvs. kvalificering til et liv uden formelt arbejde; og 3) kvalificering af hverdagslivet som helhed; dvs. en indsats der retter sig mod de to ovenstående dimensioner.

I forhold til gruppen af socialt udsatte grønlandere er anden og tredje form for aktivering de mest aktuelle. Den første form må dog ikke udelukkes. Den kan vise sig at blive relevant.

Kvalificering af hverdagslivet som tilgang til aktiveringsarbejdet fordrer en fleksibel, individuelt tilpasset indsats, der løbende revideres. Det skal være muligt at bevæge sig imellem de tre former for aktivering.

Afrunding

Jeg vil slutte mit paper ved at vende tilbage til spørgsmålet om ’integration i hvad?’. For gruppen af socialt udsatte grønlandere er det primære mål for størstedelens vedkommende nok at skabe en social base for det enkelte menneske, at kvalificeret til et liv uden formelt arbejde. Det er dog vigtigt, som diskussionerne på temadagen også viste, at anvende fleksible metoder i arbejdet med denne gruppe, og have og tage sig tid, da deres hverdagsliv og personlige formåen bestandigt bevæger sig mellem det bedre og det værre.

Noter

---

¹ Paperet er baseret på mit oplæg på temadagen "Veje til en anden hverdag – er aktivering vejen frem?", Brogården den 10. november 2005.

² C. J. Kristensen 1997: "Gensidig integration – ansatser til en teoretisk tilgang til differentieret social integration". I: T.J. Hegland m.fl. (red.): *Sammenbrud eller sammenhold? Nogle udviklingstendenser for velfærdssamfundet*. København: Akademisk Forlag. P.p. 29-37.

³ For en teoretisk uddybning af dette se C. J. Kristensen 2000: "Marginalisering – en begrebsudredning". I. J. E. Larsen m.fl. (red.): *Kontinuitet og forandring – kontinuiteter og forandringer i samfundets differentierings- og integrationsformer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur. P.p. 141-155.

⁴ C. J. Kristensen 2003: "Myndiggørelse gennem legitim perifer deltagelse – et teoretisk bud på et mål for aktiveringsindsatsen". I. J. Andersen m.fl. (red.): *Empowerment i storbyens rum. Et socialvidenskabeligt perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag. P.p. 162-184.